

ERDÉSZETI LAPOK

a magyar erdészegylet

K Ö Z L Ö N Y E

Negyedik évfolyam.

V. füzet.

Május 1865.

A s a r j e r d ő.

(Vége.)

Külön szabályok az egyes fanemekre nézve.

Tölgyasarjerdő. A talaj lehet kevésbé mély is, csak erőteljes, televényes és termékeny legyen, mely föltételek annál fontosabbak, mert a tölgy lehullott lombja kevés, és a föld termékenységének nem nagyon kedvező televényt képez. Ez okból a tölgyasarjerdő talaja inkább ki van téve az elszegényedésnek mint más fanemeknél.

Ezt kikerülendő igen czélszerű azon eljárás ha a nagyobb távolságban ültetett tölgy-sorok közé egyenközü sorokban, a talajjavító erdei- vagy vörösfenyő ültetetik, mely a tölgygyel egyidejűleg kerül fejsze alá; a fenyők természetesen mindég magról ujbolíttatván. A hol a körülmények ez eljárást akadályoznák vagy nehezé tennék, ott legalább más talajjavító lombfa-nemeket kell közzé elegyíteni, mely tekintetben a gyertyán, mogyoró, bükk és a juhar ajánlható.

A tölgyasarjerdő mérsékelt vagy inkább szelíd klimát igényel; zordonabb és hegyi klimában érzékeny sarjai lefagynak.

Sarjadzási képessége minden fanemeink közül a legtovább tart, rendszeren 60 esztendőskoráig még mindég számíthatni erőteljes haj-

tásra. A fordartam a sarjerdő céljától függ. A hol a fiatal tölgy-kéreg mint cserző anyag jó keletnek örvend ott az e célra 15—25 éves fordában kezelt sarjerdők igen szép tisztajövedelmet nyújtanak. Csupán a fa kedvéért kezelt sarjerdő fordartamát 40—60 évre teszik a mint vékonyabb vagy vastagabb fát akarnak nyerni; megjegyzendő azonban, hogy a forda megnyújtásával az évi átlag fa-termés nem nő, sőt ellenkezőleg csökken.

Cserkéreg nyerése végett a sarjerdőt akkor kell vágni, mikor a kéreg könnyen hámlik, tehát a nedvkeringés beálltával, azaz midőn a gesztek kilomboznak. Ha csak a fa kerül használatra, akkor a rendes időben, tehát még a nedvkeringés beállta előtt szoktunk vágni.

A vágás az általános szabály szerint oly mélyen vitetik a mint csak lehet, hogy a mélyen kelt sarjak önálló gyökeret verhessenek.

A cserkéregre használt erdőkben, igen célszerű egy pár évvel a vágás előtt, az idegen fanemeket s az elnyomott törzseket rendes gyérités által eltávolítani; minek az a nagy haszna van, hogy a lég és meleg nagyobb behatását élvező uralkodó gesztek kérge vastagabb húsosabb és cseranyagban gazdagabb lesz.

A cserkéreg hántásáról, további bántásáról sat. más alkalommal.

Bükk-sarjerdő. Ámbár a bükk minden nemesebb lombfaneink közül ez üzemmódra legkevésbé alkalmas, azt még is gyakran nagyobb terjedelemben lelhetni, a mi kétségkívül a talaj elsoványodásának és a mult idők hanyag erdőgazdaságának tulajdonítható.

Lombfanemeink közt a bükk a legcsekélyebb visszapótló erővel bír. A fiatalabb 1 hüvelyknyi vastag gesztecsek tövükön még alvó rügyekből hajtanak sarjat, az idősebbek valamint a tőhajtások azonban már csak az átmetszeti lapon a hancs és szijács közt képződő beforradási gyűrűből, gyakran a második sőt néha harmadik évben eresztenek sarjat; azért nem kell kétségbe esni ha a hajtás

a vágás évében mindjárt nem mutatkozik. Sok tuskón a beforradási gyűrű képződése elmarad, s csak kevés tű éli túl a 3-ik vagy legfeljebb negyedik vágást. Innen van, hogy a bükk-sarjerdő, ha csak igen erőteljes termékeny és a bükknek nagyon kedvező mésztalajon nem áll, vagy a legszorgosabban nem ápolgatik és tataroztatik, csak hamar ritkulni kezd, talaja elszegényül elvadul, s más értéketlen fanemeket fogad magába. A bükk csekély sarjadzási képességét fokozni és elősegíteni lehet ha 2—3 évvel a vágás előtt a jelzővel

Fig. 8.

(Fig. 8) minden törzs tövéből a földtől kezdve 2—3 hüvelyk széles, egészen a szíjácsig ható, kéreg-pásztákat hántunk le. Ezen pászták szélein azután beforradási dagályok képződnek melyekből a levágás után rügyek törnek elő. Ezen eljárás ámbár czélszerű de nagyban nem mindég alkalmazható, azonban még kevésbé a sarjadzás elősegítésének azon módja, melynél a gyökerek sértetnek meg kapálás által, hogy azok gyöksarjat hajtsanak.

A bükk lassu növése mellett vastagabb fa nyerhetése végett a bükk-sarjerdő fordáját a lehető legmagasabbra 35—40 évre szokták tenni, pedig a sarjadzás biztossága és tartóssága tekintetéből tanácsosabb 25—30 évvel beérni. Tapasztalás szerint a bükk a tavaszi vágás után biztosabban és dúsabban hajt ki. Az őszi vagy téli vágás után a fagy a bükk kérgét annyira elválasztja a fától, hogy a beforradási gyűrű csak az átmetszeti laptól mélyebben, s itt is az elálló kéreg megett meggyülő víz miatt, nehezen és csekély mértékben képződhetik. A tavaszi vágás tehát a bükk sarjerdőnél szabály.

A vágás a lehető mélyen történjék; csak már elvénuült törzseken szoktak új fában vágni.

Helyenként egyes szép törzseket egy vagy több fordán át meghagyni, nem csak a nyerendő értékesebb fa miatt czélszerű, hanem azért is, mert a bükk érzékeny sarjai különösen első korukban a mérsékelt árnyat nagyon kívánják; de ezen hagygesztek azért is

fontosak, mert azok magvából természetes úton újbólítottatik és tata-roztatik a mindig gyérülő bükk-sarjerdő.

Az észszerű és gondos erdőgazda igyekezni fog a bükk-sarjerdőt mielőbb szálerdővé alakítani át, mely üzemmódnak a bükk leginkább megfelel; addig pedig el nem mulasztandja, a hol a körülmények engedik, mesterséges uton más nemes fanemeket is, mint a jókori- és juharjávort, a köröst sat. közbe elegyíteni.

Gyertyánsarjerdő. A gyertyán a sarjerdőüzemnél is erőteljes üde talajt kíván, s a völgyekben a hegyek alján és termékeny lapályokon a legjobban tenyészik. Igen dúsan és tartósan sarjadzik; első éveiben lassabban nő mint később, a miért a lágyfanemek kis mértékben közbe szórva, eleinte jótékony árnyat adnak. Talajjavító tulajdonságánál fogva igen alkalmas más nemesebb fanemekkel például a tölgygyel elegyesen nevelni. Kitünő dorongfát ad már 30 éves fordában. A vágás éles szerszámmal simán, s a gyöksarjak előidézése végett lehető mélyen ősszel, de még jobban kora tavasszal történik. Cserjeüzemre is igen alkalmas.

Égersarjerdő. Az égerek a nedves és vizenyős helyek, lápok, patakok és folyóvizek partjainak lakói, kitünő gazdag és tartós sarjat eresztenek, még pedig a fehéréger tő- és gyöksarjat, míg a mezgéseger csak tősarjat, mely utóbbi azonban, ha a földdel érintkezésbe jó, hamar gyökeret ver.

30—40 éves forda mellett már meglehetősen vastag hasábfát adnak, de rövidebb forda mellett is jól jövedelmeznek. A magasabb forda mellett gyéritések is történhetnek.

Mínthogy az égererdők rendszeren vizenyős talajon állanak, a feldolgozás és kihordás könnyítése végett a vágás csak fagyott talajon történik; egyébaránt a sarjadzás hátráltatása nélkül lehet ősztől

tavaszig vágni. Hol a kéreg festő- és cserző-szerű használatik, ott a kilombozáskor szoktak vágni.

A szilek és kőris közbeelegyítése nagyon czélszerű.

Akáczsarjerdő. E fanem rendkívüli sarjadzási képessége és gyors növése, a sarjerdő üzemre azt igen alkalmassá teszi.

Az akác laza üde talajt és szelid meleg klimát kíván; ezen körülmények közt oly felette gyorsan nő, hogy már 4—6 éves fordában használható karókat ad, melyek szőlőkarónak majdnem oly jók és tartósak mint a tölgy; 10—15 éves fordában pedig jó vastag dorong- sőt hasábfát is szolgáltat.

Sok lombja van melyet a juh és szarvasmarha szívesen eszi.

Az akásznak csak az a kellemetlen oldala van, hogy a mellék leveleket pótló tüskék a vele való bánást minden tekintetben, a vágásnál feldolgozásnál és ültetésnél, nehezítik; s hogy a fiatal hajtások a nyulak rágásának inkább mint bár mely más fanemnél, ki vannak téve.

Nyár- és fűzsarjerdő. A nyárjak többnyire gyökérből, a fűzek pedig a tőgyökből sarjadznak dúsan és erőteljesen. Biztosan lehet megfelelő sarjra számítani a nyárjaknál, különösen a rezgő nyárnál 40—50, a fűzeknél pedig 30 éves korig.

A nyár- és fűzsarjerdők kétféle fordában szoktak használatni:

1. Építő-, tüzi- és pözsfára magasabb 20—30 éves fordában. A hol az eféle fáknak jó kelete van, s a hol a talaj üde nedves és termékeny és a hol a klíma szelid, ott különösen a nyárjak az említett fordában igen nagy fatermést adnak, melynek egyrésze szarvának s egyéb épületi fáknak, másrésze pedig tüzfának használható. E tekintetben ajánlható a kanadai-, fekete- és rezgő nyár, a fűzek közül természetesen csak a gesztfélék s ezek közül a kecskefűz, a csőregefűz és a fehérfűz. Pözsnyalábokat már 10—15 éves fordában is lehet nyerni.

2. Fonó vesszőnek 1—5 éves fordában; — a hol a lakosok kasok és kosarak készítésével foglalkoznak ott az ily sarjerdők igen nagy tiszta jövedelmet hajtanak. E czélra leginkább megfelelnek azon fűzek, melyek hosszú vékony és hajlékony vesszőt adnak; ilyenek: a szívósűz, a három hímesűz, a mandolafűz és a habosfűz; — szinte hosszú, de már vastagabb vesszőt adnak: a vörös-, csigolya-, kötő- és sárfűz.

Jó fonó vesszők tenyésztésére termékeny és nedves talaj szükséges; különösen a lecsapolt tavak és folyók medrei és partjai, vagy oly lapályos térek ajánlhatók, melyek évenként áradásoknak vannak kitéve, s melyeket nyaranta mesterségesen is lehet öntözni. Mocsárok és posványokban a nemesebb fűzek nem tenyésznek.

A tövek kimélése végett jobb minden második évben, vagy minden 3 évben kétszer, vagy minden 4 évben háromszor vágni; még czélszerűbb a szállalva vágás, melynél az 1-ső évben a leg-hosszabb és szebb vesszők, 2-dik évben a vastagabbak s rövidebbek, s így tovább vágatnak. A vágás éles kaczorral vagy ollóval késő ősszel történik; ha a vessző le nem hántatik ellenkezőleg Augustus elején vagy Julius végén.

Nyírsarjerdő. Ezen fanem elegyetlen sarjerdőben nevelve, nem sok hasznot hajt. Minden fanem közül a nyír legkevésbé trágázza a talajt s a mellett még majdnem csekélyebb visszapótló erővel bír mint a bükk. A magról kelt csemeték 12—15 éves korukban ugyan sok sarjat hajtanak, de ezek a tőgyök alján ülő oly alvó rügyekből erednek, melyek ezen idő multával, ha a geszt sértetlenül marad, ismét eltűnnek; a későbbi hajtások sem bírván ezeket visszaidézni a tövek már a második vágásban ki kezdenek veszni, a miért is már igen korán kell a tatarozáshoz fogni.

A hol nyír sarjerdőt nevelnének, ott nem tanácsos a magról kelt állab vágását, tehát az első vágást a fennebbi okból későre

halasztani, a második és következő vágások 20—30 éves időközökben történhetnek.

Alkalmasabb a nyírt kis mértékben más fanemek közé elegyíteni, úgy kitünő szerszámfája mint azon tulajdonsága miatt, hogy nagy árnyékot nem vet, s így a nemesebb fanemet el nem nyomja.

Hárs sarjerdő. A hárs sarjadzási képessége rendkívüli, majdnem örökös. A gazdag sarjak eleinte lassan nőnek, mindazonáltal tetemes lombmennyiségökkel a talajt igen javítják. Fája végett, mely csekély tűzértékkel bír nem igen tenyésztik, rendszeren csak hánca végett, mely némely vidéken igen jó keletnek örvend s ott nagy hasznot is hajt. A 30 éves forda minden tekintetben megfelel.

Elegyes sarjerdő. Hol különös helyi vagy gazdasági viszonyok elegyetlen sarjerdő tenyésztésre nem utalnak, ott az egymáshoz illő több fanemből álló erdő nem csak hogy vidorabban nő, mert zárhatóbb állapotban tartható, hanem nagyobb fatermése és a legkülönbébbb szükségek kielégítésére szolgáló fája által több hasznot is hajt.

Elegyes sarjerdőben jól nőnek a tölgy, éger, nyír, gyertyán, hárs, nyár, kevésbé a bükk; — továbbá a jávorok, szilek és kőris.

Ez utóbbiak nem is képeznek elegyetlen állabokat, rendszeren csak alárendelt mértékben jönnek a többi fanemekkel elő, pedig aránylag gyors növések és minden tekintetben kitünő fájuk és a legjobb lombtakarmány, melyet nyújtanak, megérdemelné, hogy mindenütt nagyobb mértékben tenyésztessenek.

A *szilek* kitünő tö- és gyöksarjat hajtának, mely sebesebben nő mint a gyertyáné, fájuk is minden tekintetben értékesebb, egyébként tenyésztőkre nézve hasonlítanak a gyertyánhoz.

A *juhar-* és *jókori-jávor* erőteljesen és tartósan sarjadznak töről, a *fodor-jávor* ellenben gyöksarjat hajt. Ez utóbbit e tulajdonsága és fájának jósága a sarjerdő üzemre igen alkalmassá teszi.

A *kőris* hasonló tulajdonságokkal bír, mint a jávorok, csak hogy sarjadzási képessége korábban hanyatlik.

Divald és Erdődi utolsó szava.

Hunfalvy János ur a „P. N.“ m. é. dec. 25, 28, 29 és 30-ki számaiban az erdők ügyében közölt észrevételeinek 1-ső fejezetében azt mondja: *Hogy némely vidéken a létező erdők egy részét káros következmények nélkül ki lehetne vágni, azt senki sem tagadja,* — és: *„A buzaföldeket senki sem akarja beerdősíteni.“*

Igy pedig Hunfalvy ur egyszerűen constatálja akadémiai értekezésem e szavait: „a gabonatalajon álló erdők *törvényes kényszer utján* való fenntartása nemcsak felesleges, de a közjólétre, valamint a birtokosra nézve felette hátrányos is lehet.“

Hunfalvy ur továbbá a sopronyi, temesvári és brassói kereskedelmi és iparkamarák jelentéseiből magyarázó adatokkal sziveskedik fent idézett értekezésem eme soraihoz: „Aggodalmam sokkal komolyabb tárgyat képezi azon *erdők* kezelésének minősége, melyeket sem nem irtunk, sem irtani *nem szándékozhatunk*; erdőgazdaságunk általánosan vészes iránya és az erdőhasználat azon módja, mely az öröklött kincseket, minden tekintet nélkül a jövőre, eltékozolja, a kamatok bármi áron való felemésztése mellett a tőke belértékét tetemesen alábbszállítja, sok esetben pedig éppen tönkre teszi.“

És miután Hunfalvy ur *legujabb időben* ugyan azt óhajtja, a mit én kívánok, ugyanazt roszalja, a mit én kárhoztatok, tehát — sajátos logikája törvényei szerint — *Erdőt le kell ütni* a lábáról mert hiszen világos, hogy ő a könnyelmű erdőpusztítás fogadott ügyvédje.

Ezt pedig Hunfalvy ur azon „*phrasisokból*“ ítéli, melyek — szerinte — nézeteimet „*legpraegnansabban*“ fejezik ki.

Praegnans phrasis — e gyönyörű műszó alatt Hunfalvy ur tehát azon, számos értekezéseimből kihalásztatott egyes oly tételeket érti, melyeknek *ügyes* összeállítása folytán a bárányból farkas, a galambból kigyó válik.

Természetes, hogy Hunfalvy ur *ezek mellé* az annyira megtámadott értekezés következő sorait (E. L. III. évf. 176. l.) nem idézheté:

„Ha azonban az előbbieken egész nyíltan kifejtettem, hogy jelenlegi erdőink *csonkillan és kényszeres* fenntartása nemcsak nem

szükséges, de a magánérdek s a népgazdászati szempontjából egyaránt kárhozatos, úgy hozzá kell tennem, hogy én azon *térsegeknek*, melyek rendeltetése akár a *birtokos szándékándál*, akár a *törvény erejénél fogva, hogy erdőül maradjanak*, lehető belterjes és a tudomány minden igényeinek megfelelő kezelését mondhatlanul fontosnak ítélem.“

És ha Hunfalvy urat a sors szeszélye egyszer ide — mi felénk terelné, talán *akaratja ellen* is meggyőződnék, hogy én az oktalan erdőgazdaságnak, vagy bármely pusztításnak még sem vagyok annyira barátja, a mint azt ő a közönséggel elhíttetni oly szenvedélyes hűvvel törekedik. Meggyőződnék akkor arról is, mily gondosan cselekedett, s mennyire valóban *lovagias* tettet követett el, midőn ama barátjának nevét elhallgatá, ki a slávoniai *sikságot* illető oly általános nyilatkozatát azon végzi: hogy „*a sivatag föld még a legközönségebb vegetatiót sem fogja táplálni!*“

Észrevételei második és harmadik fejezetében Hunfalvy ur Divaldot gunyolja, mert az — Erdődivel egy huron pendül. E kettő azonban annyira jó barátja egymásnak, oly igen „egy test, egy lélek“, hogy Hunfalvy ur „Divald és Erdődi“, „Erdődi és Divald“ helyett bátran csak akár az egyiket, akár a másikat nevezhette volna, mert e kettő szellemi és anyagi vagyonközösség mellett kölcsönös és teljes jótállást vállalt egymásért *bármely ügyben és bárki irányában*. S ezt Hunfalvy ur is sejteni látszik, a midőn *Divaldnak a „Sürgöny“*-ben megjelent értekezésére utal a végett, hogy az olvasó közönség „Erdődi *elvéivel és nézeteivel* megismerkedjék.“

Nem hiszem ugyan, hogy az okos, s nevezetesen szaktárgyakban mondott okos szó a „Sürgöny“ hasábjain pusztán csak azért, mert ott jelenik meg, *elvaduljon*; valamint nem tudom elhinni azt sem, hogy Hunfalvy ur szelleme *nyersterményeiből* akár a „P. N.“ hasábjain is nemzetgazdasági bölcsesség váljék; mégis — és épen Hunfalvy úr irányában — szükségesnek tartom kimondani, mikép a „Sürgöny“-ben, *tudtommal vagy beleegyezésemmel, soha és semmiféle* értekezésem meg nem jelent.

Ezek után Hunfalvy ur amugy melleleg rájleszt a közönségre, hogy az erdők befolyásáról a klímára *ismét és bővebben* szándékozik értekezni, végül pedig felkiált: „Itt tehát a főkérdés minden esetre az, hogy mit értsünk az annyiszor emlegetett *természetes erdőtalaj* alatt.“

Részletesen kimutatni azon erdőket, melyek természetes vagy feltétlen erdőtalajon állanak, magán erőt felülmul, s az általunk is ohajtva várt és sürgetett „*Országos erdészeti statistika*“ köréhez tartozik.

Egyszer másszor azonban a feltétlen erdőtalaj egy két ismerető jeleit említettem, s egyebek közt az „E. L.“-ban azt is mondtam: hogy „azon esetek, melyekben az erdőtarlasztás a talaj termőképességét veszélyeztethetné, *nevezetesen* 20 foknál meredekebb lejtőkön vagy homoktalajon jöhetnek elő, ha tartani kell tőle, hogy az futóvá válik.“

Hunfalvy ur azonban a „*nevezetesen*“ és az „*egyedül*“, „*csak*“, „*csupán*“ közti különbség előtt szemeit behunyván, e szavaimból „*praegnans phrasist*“ csavarintott, s rohanva hirdeté a borzadó világnak, hogy Erdődi vagy Divald, az ország jelen erdőinek legfeljebb 6%-át akarja *megtűrni*; tölgyeseink a föld színéről eltűnnek; minden gallyacsokát nemsokára 3200 lábnyi magasságról kellend lehoznunk stb.

Hogy Hunfalvy ur ezt *csak ugyan hitte*, nem kétlem, miután, aligha nem *saját találmányu műszerekkel*, azon *meglepő* és *meglepőbb* vakmerőséggel *közzétett* felfedezéshez jutott: hogy a budai, a selmecz- és körmöczbányai most kopár hegyeknek 20 foknál meredekebb lejtőjük nincsen.

Ily erőszakos ferditéseknek útját állani, s H. urat oly szomoruan mulattató botlásoktól megóvni óhajtván, iparkodtam a természetes erdőtalajnak *általános* meghatározását adni, s ezt mondtam: „Minden erdő, melynek talaja másnemű mívelés mellett **tartósan** *többet jövedelmezhet*, az erdőgazdaság természetes határain kívül áll; míg ellenben az oly talaj, mely csak erdősitve hajthat, vagy pedig úgy hozhat **tartósan** legtöbb hasznót, annak természetes területéhez tartozik.“

De Hunfalvy ur nem is sejtván, hogy a „*természetes*“ és a „*feltétlen*“ erdőtalaj fogalmai közt van, még pedig *felette lényeges* különbség; hogy a feltétlen erdő-talaj *mindig* „természetes“, *de nem megfordítva* is, — a „*tartósan*“ horderejét felfogni nem birta, s azt hívé, hogy meghatározásom nem zárja ki tökéletesen az oly talaj irtását, melynek termőképessége ekkép bármi részt is veszélyeztetnék.

Ebbeli örömében magasan lobogtatá a „*praegnans phrasis*“ zászlaját, teli torokkal jelentvén — nem azt, hogy ő *született szakember*, de — hogy a Karst erdőségeit az én elveim nyomán irtot-

ták, — hogy a „Salzkammergut“ állami erdőit okvetlenül ki kellene irtani stb.

Ezen és még több tarkánál tarkább tarkaságokkal a t. közönséget mulattatni, Hunfalvy urnak természetes, hogy nem lett volna alkama, ha azt is elmondja, a mi az illető helyen fentebbi meghatározásomat nyomban követi:

A feltétlen erdőtalajon álló „erdők feláldozása egy szóval mindenütt kisebb-nagyobb — s némely esetben roppant erdőterületek termőképességét *veszélyezteteti*, megsemmisíti. És ez, közgazdasági szempontból, teljesen beérő ok, ez erdők fenntartását nemcsak igazolni, de követelni is; mert a talaj termőképességének megsemmisülése folytán csakugyan a nemzeti vagyon tőkéjének egy része megy — még pedig a legtöbb esetben helyrehozhatlanul — veszendőbe.“

„Ha tehát minden erdőink feltétlen erdőtalajon állának, úgy az, hogy vannak-e a valódi faszükség tekintetéből felesleges erdőink, igen alárendelt jelentőséggel bírna, mit legfeljebb sajnós tudomásul vehetnénk; *mert e bajon erdőirtások után segíteni józanon senki sem akarhatna.*“

Megvallom, hogy én — ki távol a civilizatio tűzhelyének füstjétől — életem legszebb éveinek, *hála Istennek!* legnagyobb részét hazánk különféle vadonjaiban töltöttem — többnyire magányosan; — ki csak azért merészeltem az irodalmi pálya küszöbét megközelíteni, mert szegyenpir futotta el arczomat, a hányszor elgondoltam, hogy a magyar, kinek annyi az erdéje, a már oly magasra fejlett erdészeti tudományok körében édes hazai nyelvén még beszélni sem tud; — megvallom: hogy igen sajnálom, mikép meghatározásaimat nem tudom még oly szabatosan és oly világosan összeállítani, mikép azok a *született szakemberek rögtönítélőszéke* előtt is megállhassanak. És Hunfalvy ur kedvéért, de csak is *az ő számára*, sietek fentebbi meghatározásomat a szükséges pleonasmusokkal és körülírásokkal megtoldani, s így — Hunfalvy urnak is érthetővé tenni:

Minden talaj, *mely a rajta álló erdő kiirtása folytán termőképességében sem nem veszélyeztetik, sem meg nem semmisül, másnemű mívelés mellett pedig tartósan* többet jövedelmez, az erdőgazdaság természetes határain kívül áll; *míg ellenben az oly talaj, melynek termőképessége a rajta álló erdő kiirtása folytán veszélyeztetnék, vagy megsemmisülhetne, — valamint az is, mely csak erdősítve hajthat,*

vagy pedig úgy hozhat **tartósan** legtöbb hasznót: annak természetes területéhez tartozik.

És azon kérdésben: *szabad legyen-e valami erdőt véglegesen irtani*, a közjólét szempontjából a *fősulyt* csak is arra lehet helyezni, hogy *irtás folytán az illető talaj termőképessége veszélyeztetik-e vagy nem?*

A minek eldöntését pedig én sem akartam soha az illető tulajdonos ítéletére bízni; a *törvényhozás* feladatának tartván, meghatározni a lehető legcélszerűbb utat, melyen az történjék. — De ha az így kijelölt uton valami erdőről kimondatott, hogy irtás, s a talajnak másnemű miveltése folytán, ez utóbbi termőképessége semmikép sem veszélyeztetik, akkor annak eldöntése, hogy e talaj a jövőben erdő- vagy mezőképp miveltessék-e, a *közjólétre* nézve annyira másodrendű kérdés, mikép azt csakugyan *egyenesen és egyedül* az illető tulajdonosra *kell*, és veszély nélkül *lehet is* bízni; mert ily esetben a kormány — egyesek erőszakos boldogítását célzó beavatkozása; a végtelenül bosszantó és keserítő atyáskodás oktan gyámkodása — a *közgazdaság valódi érdekein*, minden ellensúlyozó előny nélkül, mondhatlanul nehéz sebet ejtene; a mint azt a maga helyén és idejében bővebben szándékom fejtegetni.

Itt és most tehát csak annyit még, hogy a tulajdonost — a mint azt Hunfalvy úr óhajtja, és mindazok, kik jelen erdőállományunk *csonkittalan fenntartása* mellett buzgólkodnak, — kényszeríteni akarni, mikép saját kárával, s néha *végromlásával*, még a legjobb minőségű gabonatalajon is csak erdőgazdaságot folytasson, *csupán azért*, hogy az ő rovasára mások ingyen sütkérezhessenek; a fát kényők kedvök szerint tékozzolhassák; abban turhassanak, mint bizonyos állatok a makkban, — ez valóban oly elv, melyet a mai világban és viszonyok között csak is Hunfalvy János úr pártolhat.

És e részt Hunfalvy úr hasztalan hivatkozik *Roscher* tekintélyére; hasztalan iparkodik annak szavait félremagyarázni; mert ha Hunfalvy úr a „miveltésnek közép, sőt magasabb“, és tegyük hozzá, legmagasabb — „fokain álló nemzetek“ törvényeit ismerné, akkor nem lehetne titok előtte, hogy azok *mind* mentek azon szűkkeblűségtől, mely az *erdőgazdaság természetes határain kívül* álló erdőt is *csonkittalanul* fenn akarná tartani; hogy az a „*rendkívüli többlet avatkozás*“ a magánosok erdőgazdaságába, — legnagyobb részt csak a *feltétlen* erdőtalaj erdőinek csonkittalan fenntartását célozza;

egyébiránt a jó erdőgazdaság útját egyengetni, annak mindennemű akadályát elhárítani törekszik.

És midőn én e részt soha életemben többet még nem követeltem, mint: hogy megengedtessek, mikép az oly erdőt, melyek az erdőgazdaság természetes határain kívül állanak, a nyilvánuló szükség mértékében nem oktalanul pusztítani, de igen is értékesítve irtani lehessen; még pedig nem azért, hogy a talaj azután *parlagon heverjen*, hanem hogy — Roscher szavaival élve, — „a telket azonnal más művelés alá fogják“, — midőn én az okszerű erdőgazdaság előmozdítását tettel és szóval — mindig életem főfeladatául tekintettem, nem nevetséges-e Hunfalvy úr azon jóakaratu figyelmeztetése, hogy „a kormány éppen most azon van, hogy az állami erdők nagyrészt magánosoknak, kétségkívül *külföldieknek eladja*.“

Nem annyit akar-e jelenteni: *halgass el veszélyes elveiddel, ne-hogy a salus reipublicae csorbát szenvedjen?*

S így ne mondjam-e tehát, hogy a ki erdőállományunk *csonkullan* fenntartásának *rémesezméi* ellen harcol, „*jaj annak, mert okvetlenül rossz hazafinak bélyegeztetnék!*“

Ám de ítélje meg a t. olvasó maga, hogy ki árthat többet a hazának: az-e, kinek elvei nyomán lehetővé válnék a termőföld minden részének olyan használata, mely a birtokosnak a közjólét minden hátránya nélkül lehető legnagyobb tartós jövedelmet biztosít, — vagy az, ki elavult oly rögeszmék mellett harcol, melyek ha érvényre vergődnének, számos birtokosainkat, s így a nemzet disze és fénye nagy részét végül is koldusbotra — s így az országot *csakugyan idegen* kezekre juttatnák.

És midőn annyira hirneves emberek is, mint Hunfalvy úr, az öntulbecslés útján a téveszmék oly tömkelegébe jutnak, melyből nincs szabadulás, s oda konok állhatatossággal a közönséget is ragadni iparkodnak, ne mondjam-e, hogy az erdőláz már majdnem országos bajjá nőtte ki magát?

És nem e láznak megdöbbenő foka-e az, ha valaki a „*Mittheilungen*“ és „*Fuchs*“ röpiratából merítvén erdőszeti tudományát, magát, közvetve bár, *practicus* erdősznek és **bölos nemzetgazdának** keresztelei?

Mert hogy hajdanában Jupiter fejéből a bölos Minerva fényes fegyverzetben ugrott elé — azt igenis hallottam; de hogy az erdők

sötét árnyaiban bolyongó halhatatlanok koponyáiból szakképzett erdőszők pattogjanak; annak sejtelve még csak most kezd árva lelkem homályában derengeni.

Megvallom azonban, hogy Hunfalvy úr annyira keserű kifakadásai ellenében a sors némi vigaszt is nyújtott.

Megnyugtató először is, mikép a „P. N.“ szerint: „A nagy becsü értekezést“, — melyben Hunfalvy úr csak azt az ujat találta, hogy házainkat és hajóinkat fából építjük, „kezdettől fogva végig a legnagyobb figyelem, s végül a tetszés kitörő nyilatkozata kísérte Akadémiánkban.“

Ilyesmit pedig Hunfalvy úrnak székfoglalóm ellen kitört erélyességeiről sehol sem olvastam.

Megnyugtató továbbá, hogy ugyan akkor a közgazdaság terén általánosan elismert, hazánk egyik első tekintélye — Lónyai Menyhért — ez értekezést a közgazdaság elveivel teljesen megegyezőnek nyilvánította.

Vigasztal végül az, a mit *Némethon legjelesb szaklapja* — a frankfurti „Allgemeine Forst- und Jagdzeitung“ — elmondott, midőn gr. Eltz felszólítása nyomán készült, és Hunfalvy úrnak már annyi téntapazarlásra okot szolgáltatott értekezésemet ismerteti:

„Diese Sätze sind so überaus einleuchtend und klar an sich, dass man kaum begreift, wie sie nicht nur im „fernen Osten,“ sondern noch anderweit mitunter so mangelhaft begriffen werden, wie dies der Fall sein muss, wenn so manche spezifische Forsttechniker in einseitiger Handwerksmässigkeit und mit *einer wahren Manie* jedes Stück Gelände, das nicht regelmässiges Acker- oder Wiesenland ist, für den Wald zu gewinnen, und wie sie meinen, zu „cultiviren“, streben — und dies nun gar in Gegenden, in welchen ohnehin schon *mehr als genug Wald vorhanden ist.*“ Továbbá:

„Besonders aner kennenswerth ist es, dass im ganzen Verlauf der Abhandlung überall bei gänzlichem Fernsein jeder *grünen* Einseitigkeit der *national-oekonomische Standpunkt festgehalten ist*, woran sich immer noch so manche spezifische Forsttechniker, die vor lauter Bäumen nur Wald sehen, und betreffenden Falles so rasch mit einem „*Wehe*“ und dergleichen zur Hand sind, ein Muster nehmen könnten.“

Mindezen, valóban igen megnyugtató bírálatok hajlékában Hunfalvy úr színvonal dörgései ellenében én is elmondhatom:

„Csak úgy nézem az időt alóla
Még a jég is visszapattan róla.“

Észrevételeinek 4-ik fejezetét Hunfalvy úr ily formán kezdi:

Ne vegyük számba azon erdőinket, melyek felessek, és kitűnik, hogy csupa — szükséges erdőink vannak! — E czáfolhatlan állítás mellett Hunfalvy úr erdőink hiányos zárlatát és terjedelmes ritkásait említi; — és midőn összes erdőink fenntartásának szükségét e körülménnyel is indokolja, jelenlegi hiányos erdőgazdaságunknak, mely *felette nagy téren aránylag keveset termel, ilyképi* folytatását országos fontosságúnak ismeri. — Különben szükségkép azon következtetésre jut vala, hogy miután a roppant tér, mely felett jelenleg az erdőgazdaság rendelkezik, okszerűbben mivelve és kezelve aránytalanul nagyobb fatermést adhat, mint most, talán mégis előnyös lehetne annak egy, és nevezetesen a *feltétlen gabonatalajon álló részét* — nem könnyelműen *pusztítani*, de lehetőleg értékesítve — nem törvénytelen kényszer útján rögtön kiűrtani, de megengedni, mikép azt a nyilvánuló szükség csendes léptenként haladó mértékében a tulajdonos irthassa, nem azért — hogy a talajt azután pusztán hevertesse, de — *hogy azt más — tartósan és aránytalanul jövedelmezőbb művelés alá fogja*; és nem is azért, hogy a fa ára nőjjön, hanem igen hogy *termőföldünk minden része úgy használtassék, mikép az birtokosának lehető legnagyobb tartós jövedelmet biztosítson.*

Hunfalvy úr továbbá az Oest. Revue VII. kötetében az állami erdőkre nézve közölt fatermelési adatok — nem tudom, hogyan kiszámított — *átlagára* hivatkozik és erősítvén, mikép *kivülem mindenki* tudja, hogy a magánosok erdei hazánkban még sokkal silányabbak, mint az államiak, ebből ismét *korántsem azt* következteti, hogy hát: gazdálkodjunk jobban, és a mostaninál kisebb téren is a szükségesnél sokkal többet fogunk termelhetni, hanem — *mert ilyen rosszul gazdálkodunk, még sokkal több erdőre volna szükségünk, — hogy még-pongyolábban gazdálkodhassunk.*

A mi pedig magán erdeink általános silányságát illeti, — én, ki herczeg Koburg felső magyarhoni 8 □ mértföldnyi erdőinek tetemes részét fölmértem, azok becslésében és rendezésében jelentékeny részt vettem, — ki vagy 40 □ mértföldnyi állami erdő felmérését, becslését és gazdasági rendezését vezettem, és a kinek alkalmam volt azon kívül az ország különböző részeiben száz ezerek holdjaira terjedő erdőket nem futólag bejárnom, de részint mint kezelő erdész,

másrészt szakértői véleményadás végett részletesen megvizsgálom; én — ki Slavoniának mind magán, mind állami erdeinek legnagyobb részét is igen jól ismerem, és a ki erdeinket nem *póstakocsin* tanulmányoztam, de azok legrejtettebb mélyeibe hatottam, bizonyíthatom: hogy hazánkban még roppant terjedelmű gyönyörű erdei vannak mind a kincstárnak, mind a magánosoknak; de egyszersmind azt is bátorkodom állítani, hogy a mármarosi közbirtokossági erdőket és imitt amott az országban még néhányat kivéve, a magánosok és nevezetesen a nagybirtokosok erdei minálunk *csakugyan jobb* lábon állanak, mint az államiak.

Külömben az Oest. Revue Hunfalvy úr által idézett kötete az én kezemen is megfordult, de abból valóban nem birtam kivenni, hogy Feistmantel a fatermelési adatokat azon czélból közölte volna, mikép róluk — Hunfalvy úr módjára — a faszükség kielégítésére szükséges térre következtesse. És Feistmantel sokkal jelesebb tanultabb és tudományosabb erdész, mintsem hogy ne tudná, a mit Hunfalvy úr, mint *kétségtől* genialis, de még is csak *naturalista-szakember* fel nem foghat: hogy valami ország valódi faszüksége számokkal való meghatározásának, és az annak fedezésére megkívántató erdőtérseg kiszámításának gondolatjánál nincsen *nagyobb képtelenség*; e gondolat létesítésénél pedig nagyobb *lehetetlenség*; a mint azt más alkalommal bővebben ki fogom fejteni.

Hunfalvy úr azon további állításait, hogy nincsen felesleges erdők, mert — o baculus in angulo! — a magánosokéi legnagyobb részében nincsenek észszerűen megállapított forda szerinti vágások alkalmazva, és hogy általában *minden* talajt, mely mint szántóföld csak 2 — 3 magot ad, *egész bizonyossággal* az erdőtalajhoz *kell* számitanunk; valamint az erdők tiszta hasznát illető nézeteit, mint a született szakember apróbb botlásait csak *megérintendőknek* vélem, hogy azok a scorpioról szóló monda szerint, saját magukat megölik.

De nem mellőzhetem Hunfalvy úr elferdítési vágyaira ismételve utalni, a midőn az nézeteimet saját szavaiba burkolva, s így azokat értelmükből kiforgatva, *idézőjel* alatt közölni merészkedik. Vagy hol és mikor mondtam vagy irtam én a következő szavakat *ily* sorrendben és *ily* pongyola értelmetlenséggel: „a fa ára még csekély, mivel az erdő sehol sem hajt annyi tiszta jövedelmet, mint a szántóföld, sőt sok vidéken még éppen semmit sem jövedelmez.“ —

Akarom hinni, hogy Hunfalvy úr, midőn eszmejárásomat *saját fel-fogása* szerint fogalmazta és szelleme e *sikerült* szüleményét nekem tulajdonította, nagybecsű ajándékkal gondolt és ohajtott meglepni, de „Timeo Danaos et dona ferentes“ — én azt nem fogadom el, és kinyilatkoztatom, hogy *idéző* jel alá venni valamit, a mit én soha nem mondtam, s a mit ha mondtam volna, szégyenlenék — ez Hunfalvy úr részéről több, mint elferdítés, ez már valóságos — talán bizony *sajtóhiba*?

A fa árának s így az erdők jövedelmezőségének csekélységét Hunfalvy úr a közlekedési eszközök majdnem teljes hiányának tulajdonítja s az erdők egy részének fölösségét kétségbe vonja, „mert honnan van az, hogy már most is, midőn Erdődy szerint még annyi fölösleges erdők van, sok szerszámfa és építőfa a külföldről hozatik be.“

Nem vonom ugyan kétségbe, hogy közlekedési eszközökben igen szegények vagyunk, s hogy ezek gyökeres javulása folytán összes terményeink értéktése hatalmas lendületet nyerne; de az erdő és fa-bőség hazánk egyes részeiben oly nagy, hogy a létező csekély árak mellett annak még csak azon — az évi termés határai közt igen is benn álló — részét sem lehet eladni, melynek a vasutak — vagy hajókázható folyókhoz s így a legolcsóbb közlekedési eszközökhöz való szállítása semmi leküzdhetlen akadályal nem jár.

Erre nézve *most* csak néhány példát. Épen ma olvastam (Oest. Monatsschrift für Forstwesen, 1865, Jänner S. 54) *Thieriot* cs. kir. *Pozsonyban székelő erdésztanácsos* egyik czikkében:

„In meinem Directionsbezirke liegt ein bei 6000 Joch Fläche haltender, mit Eichen und Buchen bestandener Forst, nicht weiter, als im Durchschnitt eine Meile Weges von einer gebauten Strasse in den Vorbergen, *wo der Transport durchaus nicht schwierig ist*, 9 Meilen von einer Eisenbahn. Dieser Forst ist so bestanden, dass man, *ohne ihn zu devastiren*, und ohne im Mindesten einen *Raubbau* auszuführen, durch eine geraume Zeit mindestens durch 10 Jahre 400,000^c jährlich erzielen kann. Alle *seit Jahren gemachten Versuche*, die Abnutzung dieses auf dem Stocke stehenden Kapitals zu ermöglichen, sind misslungen, und selbst zu 20, sage *zwanzig Neukreuzer Stockzins* für die Klafter Brennholz ist kein Käufer zu finden, so dass hunderte von Klaftern *seit mehreren Jahren* im Depot, *bereits aus dem Walde gebracht*, unverkauft liegen.“

A vukovári uradalom *legtávolabbi* erdőségei a Dunához legfeljebb $1\frac{1}{4}$ órányira fekszenek s így a lehető legolcsóbb közlekedési úthoz igen közel esnek. Mind a mellett csak belfogyasztásra számíthatunk biztosan s így az erdők évi fatermésének átlagosan legfeljebb $\frac{1}{3}$ -át értékesíthetjük, nem mert a többit nem bírjuk az erdőből kiszállítani, hanem — mert a külkereskedők annyit sem ígérnek érte, a mennyi a termés ölére eső költségek fedezésére elegendő. És mi készek vagyunk — ezek bebizonyítása végett, Hunfalvy úr számára csekély nyereség mellett évenként legalább is 1000 ölet a vukovári Duna partra állítani, úgy, hogy a fát onnét egyenesen a hajóra rakhassa, — még pedig $\frac{1}{2}$ lábnyi aszréteggel fölözött bécsi — és nem kereszt rakatu ölet 6 ft 50 krjával számítva; oly gyönyörű cser- vagy gyertyán hasábfát, a minőnél szebbet és tisztábbat sem Pest, sem Bécs faraktáraiban én nem találtam, de — Hunfalvy úr sem láthatott.

A brodi határőrezredben a hajókázható Szávához legfeljebb 2 mértföldnyire; — a Studva nevű patakhoz, mely a hó olvadás valamint nagyobb esőzések idejében szintén hajókázható, legfeljebb $\frac{1}{2}$ mértföldnyire fekszik a Bóg nevű 1500 sl. holdnyi erdő rész. A fakivétel ott az év nagy részén át semmi nehézséggel sem jár; a szekér a vágásból a hajóig naponta rendszeren kétszer fordul. E téren miután a legjelesebb építő és dongafának való törzsek már mind fölhasználtattak, maradt még — e részt igen illetékes fakereskedők becslése nyomán szerszámfának előnyösen fölhasználható még vagy 1000 darab tölgy; azonkívül ott még vagy 40,000 mond negyven-ezer bécsi öl tölgy gyertyán szil és köris tüzi- és szerszámfa áll a talpán. Ez összes fatömegre egy fakereskedő megalkudott 1500 — mond *ezeröttszáz* forinttal; néhány héttel azután pedig — *nagyszerű veszteségtől való félelmében* az alkutól elállott.

Ugyancsak a brodi ezredben V . . . i hirneves fakereskedő, a hajózható Szávához szintén csak átlagosan 2 mértföldnyi távolságban 30,000 óriás tölgyet vásárolt, azon kötelezettséggel, hogy e törzsekről fennmaradó tüzfát a vágásból eltakaríttassa. V . . . i tehát, hogy e kötelezettségének megfelelhessen, a tetemes fatömeget ölfává vágatta, a vágásért ölenként 80 krt fizetvén. S hogy e fától megszabaduljon, azt ölenként 50 krjával, tehát 30 kr veszteséggel eladta. A vevő a fa felét elvitette, e mellett szenvedett jelentékeny *vesztesége* olytán azonban a második felét ott hagyta; tulajdoni jogát arra

nézve eltagadta s *belőle most a természet bontó keze jövő ivadékok számára televényt készít.*

Hunfalvy úr a mondottak után elhiszi talán, hogy hazánk ezen, a Duna, Dráva és Száva által határolt, s a Tisza közelében fekvő vidékének legalább némely részeiben a faszállításra nézve utaink minden gyarlósága mellett is eléggé előnyösek a viszonyok; valamint azt is, hogy erdőben és fában itt nincs tetemes hiányunk! Honnét van tehát az, hogy nemcsak felső Magyarországból, de Stájerországból is évenként jelentékeny fenyőfakészleteket hordatunk; pedig a legszebb épületi tölgyfának köblába a *Dunaparton* legfeljebb 15 krba, a fenyőfáé pedig *ugyanott* 22 krba kerül.

Onnét — mert némely czélokra fenyőfát nem nélkülözhetünk, termőhelyi viszonyainknál fogva pedig itt *fenyvesek* nem léteznek.

A fabevitelnek e szerint az erdők aránylag csekély kiterjedésén, és a közlekedési eszközök gyarlóságán kívül még egyéb igen természetes okai is léteznek, mik mellett e *bevitelt messze túlhaladó fakivitelt* is képzelhető.

E körülményt megemlíteni Hunfalvy úr gondosan kerülte, vagy — mert nem tudja, hogy Bécs tűzifa raktáraiban a fának hány százaléka magyar; hány külföldi palotában járnak magyar talajkoczkán: mily számtalan magyar dongájú hordó forog a világkereskedésben, hány magyar fāju hajó szeli a külföld vizeit; hogy például Horvát- és Tótországból a fakivitel a bevitelt 1862-ben 4,161,800 1863-ban pedig *csak* 5,250,470 köblábbal haladta meg stb. — Még valószínűbben pedig, mert mindezt felemlíteni, Hunfalvy úr, állításai bizonyítására némileg *főlösnek* tartotta.

Czélszerűbbnek hitte befejezésül annak egy részét „*reprodukálni*“, a mivel én akadémiai székfoglalómat végeztem; — hogy ugyan is erdőgazdaságunk fogyatkozásainak orvoslása miatt a gazdaság mindennemű bilincseit kell megoldanunk, a tulajdonjog szentségének az erdőkre nézve is teljes érvényt szerezniünk stb.

Ezt megelőzőleg pedig Hunfalvy úr, modorának szokott, de *elérhetlen* finomságával indítványozza, hogy „*holmi haszontalan és veszélyes teoriákkal* a természetes vagy nem természetes erdőtalajról“ ne bibelődjünk.

És e szavak némelyei annyira meghatottak, mikép magam is hiszem, hogy Hunfalvy urral bármi és nevezetesen az erdészeti tu-

dományok körébe vágó theoriák felett tovább is vitatkozni jelenleg csakugyan még a *lehető leghaszonatlanabb s így veszélyes időtöltések közé tartoznék.*

Addig is tehát, míg Hunfalvy úr költői hajlamairól, meg azon rögeszméről le nem mond, hogy mint a költő, *a szakember is nascitur*, a míg valamivel több idejét nem töltendette az erdők kedélyjavító és szívnemesítő légkörében; a míg jeleit nem adja, hogy a „Mittheilungen“ kívül a nagy terjedtségű erdészeti német irodalom egyéb termékeit is *sikerrel* tanulmányozá s így az erdészet alapelveiről fogalmai némileg megtisztultak; mindaddig legyenek ezek Hunfalvy urhoz intézett *utolsó szavaim*; mert oly polemiát, mely nem annyira *tárgyilag*os, mint inkább Hunfalvy úr részéről *ráfogásos*, az enyémről pedig *önvédelmi*: sem a t. közönségre nézve hasznosnak, sem magamra nézve kellemesnek tartani nem tudok.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

J e l e n t é s

a magyar Erdészegylet 1864. September 5—7. Selmecezen tartott XIV. közgyűléséről.

Ámbár kevés résztvevő jelentkezett előre, minek folytán attól lehetett tartani, hogy a gyűlés gyéren lesz látogatva — a September 4. történt tetemes beiratások a megjelentek öröme az ellenkezőt bizonyíták.

A már korán reggel megérkezett egyleti alelnök *Wessely József*, Selmeceváros kapujánál a Selmeczi cs. k. bánya-, erdő- és javakigazgatóságának elnöke *Landerer Ferdinand* bányatanács úr által, nem különben *Schwarz* frigyes cs. k. bányatanácsos és erdészeti tanár, valamint *Allmann* András Selmecevárosa főkapitánya által a legelőzékenyebben fogadtatott és üdvözlötetett.

A délig megérkezett egyleti hivatalnokok, a közgyűlés elé terjesztendő néhány tárgyakról tanácskozendók a kamara udvarban választmányi ülést tartottak.

Miután ezek, a cs. k. bánya igazgatóság és a bányász és erdészeti akademia, valamint sz. kir. Selmecebánya város részéről is

a szíves fogadtatás legélénkebb jeleit vették és a helyi ügyvezető Schwarz bányatanácsos úr vendégszeretetét élvezték, megtekinték az erdészeti akadémia épülete mellett fekvő fűvészkerteket, melyek nem csak az erdész és fűvész, de a természet minden barátira nézve is igen sok tanulságost tartalmaznak. A fűvészkertek valamint a később szemlélet alá vett gyűjtemények látható jelét adák azon ügykezetnek, mely a taneszközök megszerzése és fentartására fordított.

A hálás emlékezet szavaival is áldoztak ezen intézet előbbi ápolóinak: *Wilkins* néhai tanárnak és *Feistmantel* lovag cs. k. udvari tanácsos úrnak.

A délutáni 5 órára kitűzött üdvözlési összejövetelnél a zöldfához czimzett kert helyiségében nem csak a megérkezett egyleti tagok, hanem Selmecz város lakói közül is sokan megjelentek, hol a sok éven egymástól távollevő ösmerősök és barátok a régen ohajtott találkozás örömeit élvezék.

Sajnos hogy a kedvezőtlen idő a nemzeti lobogókkal díszített kert tág helyiségeinek használatát akadályozá s a szép nővilágot haza térésre készíteté. Az összegyűlt férfiseregnek is be kellett érnie a kerti terem szűk helyiségeivel.

A vizontlátás öröme csak hamar általános vidámságot idéze elő, s oka volt, hogy a társaság csak későn estve s azon vigasztalás mellett oszlott szét, hogy másnap egymást ismét láthatja.

A közgyűlés tárgyalásai.

Az első ülés September 5-én reggel 8 órakor a városház tanácstermében nyitattott meg az I. alelnök által.

A jelenlévő tagok és vendégek száma 95. tett.

Miután elnök a gyülekezetet üdvözlé és sajnálattal emlité, hogy valamint az egylet elnöke ifj. *herczeg Esterházy Pál* ő főmlga úgy a 2-ik alelnök *gróf Pálffy István* ő méltósága is akadályozva voltak ezen gyűlésen személyesen részt venni, s hogy szóló az előbbi által felkérített ezen közgyűlésben az elnökséget vezetni — elmondja, hogy az egylet választmánya a XIII. közgyűlésen nyert felhatalmazás folytán ez évi gyűlési helyül sz. k. Selmecz bányavárosát választá, mert tudta, hogy nem könnyen lelhető fel egy második hely, mely tanulságos tapasztalatok szerzésére annyi alkalmat nyujtana. Ezután köszönettel emlékszik meg elnök a pénzügyminister ő Excel-

lentiájáról kinek jóakarata által lett csak képes a t. cs. k. bánya-, erdő- és javak igazgatósága az erdőszegylet vendégszeretettel fogadhatni.

Végre bemutatja elnök *Landerer* cs. k. bánya tanácsos urat mint a Selmeczi cs. k. bánya- és erdőigazgatóság elnökét — Selmecz városa polgármesterét mint e gyűlésre kiküldött királyi biztost — Rahner és Petykó urakat mint Besztercebánya sz. k. bányaváros képviselőit — Biltsák Károly, Baudisch Károly, Majláth István és Prugberger József urakat mint a Barsmegyei t. Gazd. egylet küldötteit — s mindnyájokat szívesen üdvözli. Erre *Goldbrunner* polgármester úr üdvözli a legszívesebb szavakkal a gyülekezetet, felhívván egyszermind, hogy Selmecz sz. k. bányaváros jóléte a bányászat virágzásával a legszorosabb összeköttetésben áll, hogy az erdők és azoknak czélszerű kezelése a bányászatra nézve nélkülözhetlen, s hogy ennek következtében Selmecz városa inkább mint sokan sorsosai közül van azon helyzetben az erdőszegylet törekvéseinek fontosságát méltányolni s azért köszönettel tartozik az erdőszegyletnek, hogy Selmecz városát választá az idei közgyűlés helyiségeül, mely köszönetet az egész városi közönség nevében ezennel kifejezni kötelességének tartja.

Miután az elnök ezen megtisztelő üdvözlét köszönettel viszonozta volna, indítványozza, hogy a napi renden lévő 1-ső tárgy, mely az egylet igazgatási ügyeire vonatkozik, halasztassék a 2-ik ülésre, s miután a gyűlés ez indítványt elfogadá, *Rowland* erdőmester urat a 2-ik thema bevezetésére felhívja, mely így szól:

„Közlések és tapasztalatok az erdőmivelés és erdőgazdasági üzem teréről, nevezetesen értekezés a kopár erdei tisztások és más sovány földek értéke (Kultur) körül tett kísérletek és nyert eredmények fölött; az erdők termése és jövedelme fölött, különös tekintettel a cserkéregre suskára makkolás és lombtakarmánya; — időjárási viszonyok és erdőrongálások fölött általában.”

Rowland ezen bevezetésben azt mondja, hogy a választmány e themát azért tűzte ki, mert meg van győződve, hogy ez ruganyosságánál fogva a legérdekesebb közlésekre adand alkalmat, miután feltehető, hogy a múlt év rendkívüli időjárása miatt az egybegyűltekn mindenikének elég oka leend panaszkodni.

Ezen időjárás káros hatása a múlt tél rendkívüli hidege és az erre következő tavaszi szélviharai, nem különben az egész majus

elejéig ható kései fagyok által még tetemesen fokozódott. Így például az utóbbiak következtében a tölgymakk és kőrismag nyérésre való kilátás megbiúsult. A szil virágai elfagytak, s csak a bükk maradt érintetlenül. Modor és Vereskő közelében lévő jegenye fenyő állabok dús magtermést ígérnek, melyekben, valószínűleg a múlt év rendkívüli szárazsága és az ezt követő fagyok és viharok következtében, a *jegenyefenyő-szű* (*Bostrichus curvidens*) oly borzasztóan elszaporodott, hogy nagyítás nélkül állíthatni, miként az ottani közelvágható jegenyefenyő állabok 10% áldozatul esett.

Helm erdőmester hasonlóul panaszkodik, hogy a Szitnahegy alatt Ilia nevű erdőrészben, a jegenye- és lúcfenyőből álló fiatalosban a szű csak a jegenyefenyőt szállá meg, egyébaránt azt tartja, hogy ott az ültetett lúcfenyő tömeges kiszáradása inkább a múlt év szárazságának mint a szűnak tulajdonítható. Más jegenyefenyő állabokban ő is észlelé a jegenyefenyő-szű pusztítását, s említi, hogy a *Bostrichus laricis* kívül még egy más bogár alakját is lel a kéreg alatt.

Schwarz bányatanácsos mondja, hogy a megveresedett jegenyefenyők kérge alatt a *Bostrichus curvidens* kívül még *Bostrichus laricis* (?) és *B. pithyographus*-t is talált.

Wagner hozzá teszi, hogy a *B. curvidens* és *B. pithyographus* mellett még a *Bostrichus lineatus* is előjön, mely utóbbi Ratzeburg szerint az egyedüli szű, mely mélyebben a fába fúrja magát.

Szajbély a szűpusztításra vonatkozó közleményeit akkorra akarja halasztani, midőn e tárgy a program szerint tárgyalás alá jön. Mondja, hogy a múlt nyári aszály következtében úgy az iskolákban mint a szabadban tett veteményezések és ültetés nagyjából kivesztek; — hogy a tölgyek virága a tavaszi fagyok miatt ott is elromlott, s hogy hivatali kerületének sok helyein különösen a Geletneki pagonyban terjedelmes tölgyállabok száradtak ki sudaraiktól lefelé.

Geschwind erdész is panaszkodik, hogy a keze alatt lévő Brodi pagony kötő agyag talaju faiskoláiban a lúcfenyő vetés nem sikerült, az erdei- és feketefenyő ültetvények pedig tavasszal felfagyván sokat szenvedtek, nemkülömben a cserebűly pajódjai is sok kárt okoztak.

Nézete szerint a gyephamu égetésnél vigyázva és csak lassan kell a tüzet szítani, mert az ottani kötő agyagtalaj, ha nagyobb

tűzben égettetik téglaszerű salakká válik, mely nedvességet nem vesz fel magába.

Bretz erdőmester éppen megérkezvén, magát mint Dobsina város küldöttjét mutatja be, s közléseket tesz a kopár tisztások körüli ertési kísérleteiről.

Ezen város erdei a kívánt összefüggés nélkül, 12000 holdra terjednek, s tetemes sovány hegyi réteket tartalmaznak, melyeket a város a midőn csak alkalma nyílik össze vásárol és erdősít; így az utóbbi időben több mint 400 hold ilyen 2500 láb tengerfeletti magasságban fekvő tér ültetett be erdei fenyővel. Szőlő tapasztalatai szerint az ilyen szegény talajon a csomós ültetés lúczfenyővel különösen ajánlható, annál is inkább, mert félni lehet, hogy ily magasságban az erdei fenyő a hónyomás alatt nagyon szenvedne.

Scherffel Rezső, Igló mellett homokos agyagon, keselykőven és szürke agyagos palán az ellenkező tapasztalatokat nyerte, s mint-hogy a csemeték itt is könnyen felfagynak, ajánlja, hogy kora tavaszi ültetésekkor a föld a gyökér körül jól megnyomassék és kövekkel nehezítettessék.

Említést tesz továbbá egy 15 éves gyorsan nőtt veresfenyő állabról melynek gesztjein a kéreg fel volt puffadva; ezen a vízkór-sághoz hasonlítható kórállapotot, melynek következtében a gesztzek ki is haltak, a fagy befolyásának véli tulajdonítani. A déli lejtőkön e kórállapot különösen az ágak töve körül mutatkozik.

Nem tanácsolja elegyetlen vörösfenyő állabok nevelését; leg-alkalmasabbnak tartván az éjszaki oldalakon más fanemek közzé a vörösfenyőt $\frac{1}{4}$ részig elegyíteni.

Karl erdész azon aránylag sikerült ertésekről szól, melyeket a Mittelwaldi pagony legelőül használt tisztásain vitt véghez. A könnyebb újraerdősítés végett itt eszközölt pásztás vágások (Couliissenschläge) eredményre nem vezettek, miért is ő készítetve volt e téreket mesterséges művelés alá venni s e célra a szükséges lúczfenyő csemetéket iskolákban növelni s addig is ezeket a sürjebb serdényekből szedetni. A térecs- és teljvetés a szabadban neki soha sem sikerült úgy mint az ültetés, miért is ez utóbbit mindég szívesebben alkalmazta.

Ujabb időben a Zólyomi erdőhivatalhoz tartozó Jalnai pagonyban is 28000 lúczfenyő csemetét jó sikerrel ültetett a bükk

vigályvágásokba. Az ottani kopár erdei tisztásokon a tavalyi szárazság miatt az ültetvények 80% veszett ki. Az ertési költségek holdankint 4 fl. 58 krt tettek.

Említi tovább, hogy a szúrágás következtében az ő pagonyában is 800 geszt veszett ki, s hogy a szúszaporodás fészke leginkább a gesztek sudarain keresendő.

Geschwind a tülevelüeknél az őszi vetést, s ennek védelmére a felfagyás ellen, a sorok mohával való befedését s a sorközök megnehezítését kövekkal, igen ajánlja. Ő is állítja, hogy erdei tisztásokat szükség esetén idősebb, egész 30 éves eltörpült lúczfenyő csemétkével, meglepő eredménnyel beültetett.

Scherffel a veténysorok befedését moha helyett jegenyefenyő ágakkal jobbnak tartja, mert ez a gyom elszaporodását gátolja.

Továbbá azon észleletéről szól, hogy az élő lúczfenyők földön fekvő ágai, az érintkezési helyen gyökeret vertek, sőt, hogy ezen meggyökerezett ágak új törzset is hajtottak.

id. *Helm* a terméketlen tisztások ertésére nézve megemlíti, hogy egy boróka fenyővel benőtt helyet aként erdősíté, hogy a boróka-fenyő bokrokat 1—2 láb magasságban levágatá, s az ez által képződött tányéralaku hézagokba igen jó sikerrel erdei fenyőt és tölgyet ültetett.

Rowland közli, hogy Posony vidékén a pajódok a vetényágyakban ez idén is nagy kárt tettek. Ajánlja megfelelő helyeken a fekete fenyő ültetését, mely tapasztalatai szerint még a nagyon sovány mésztalajon is igen jól tartotta magát holott az erdeifenyő mind kiveszett. A gyephamu égetést kötő agyagtalajon nem ajánlja, mert az által csak téglaszerű égett agyag nyeretik, mely a mag csírázását gátolja, vagy egészen lehetlenné teszi.

Végül a mezgés éger nevelésének egy módjáról tesz említést, melyet gróf Zichy udvari kertészétől tanult. A körülálló gesztek mértékletes árnyékában fekvő vetényágy mintegy 2 hüvelyk magasan mohával fedetik be, erre 2 hüvelyk vastag agyagos földréteg jön, mely erősen megnedvesítettén abba a mezgés-égérmag bevettetik; az egész azután 2—3 hüvelyknyi vastagon mohával fedetik be és minden reggel vízzel erősen meglocsoltatik. A moha a földet nedvesen tartja, s nem engedi, hogy a gyom ellepje. Az így véghezvitt mezgéséger vetések mindég a legjobban sikerültek.

Hajek erdész közli, hogy utolsó utazása alkalmával kövecses rosz talajon terjedelmes de egészen nem is sikerült zsombülltetvényeket látott.

Mack tanár *Rowland* felhívásának engedve, a gyephamu iránti nézetét vegytani szempontból adja elő. A gyephamu használata a mesterséges trágyázás első alkalmazása az erdőgazdaságban s örömmel üdvözölhető; — úgy látszik az idő nincs már távol a midőn az erdésznek is kellend törekednie a talaj vegytani összeköttetését ösmerni, s ámbár az erdőgazdaságnál a mesterséges trágyázás még nem égető szükség, azt különösen a vetény ágyakban alkalmazni elég alkalom van. A gyephamu a hántott gyep elhamvasztása által nyeregtik; minél több növényi anyagot tartalmaz a gyep s minél kisebb hőmérsék mellett történik az égetés, annál több oldható, különösen szénsavas sókat fog tartalmazni. A nehéz agyagtalajról hántott és erősen égetett gyepből természetesen nem fog oly jó hamu válni mint abból mely könnyű televényes talajról vétetett. Javításul ajánlható volna az agyagos gyepet égetés előtt szétmállott mészszel behinteni hogy a timföld vegyületei némikép felnyitassanak.

Néhány kevésbbé lényeges megjegyzés után az elnök köszönetét fejezé ki az érdekes közleményekért, s a III. themára való áttérést indítványozza, mely idő alatt *Schwarz* bányatanácsos vevé át az elnökséget.

A III-ik thema így szól: „Miként rendeltessék el a községi erdőgazdaszat feletti szükséges államfelügyelet, és meddig terjedjen az illető állami közegek ebbeli befolyása.”

Ezen themát *Wessely alelnök* úr nyitván meg azt mondja, hogy a jelenleg fennálló községi erdőknek két osztályát kell megkülönböztetni; u. m.

1. a királyi- s egyáltaljában nagyobb városok erdeit,
2. a falusi községek erdeit.

Az előbbiekné legnagyobb része képzett erdészek által kezeltetvén, többnyire jó állapotban vannak; az utóbbiak melyek többnyire a faizási szolgálat megváltása által jöttek, vagy még ezután jönni fognak létre, sokszor igen csekély terjedelműek, ezek fentartása azonban úgy az illető községek mint az országra nézve is igen fontos lévén ezekre e tanácskozásban különös figyelem fordítandó.

Közütemománu dolog hogy a községi erdők ezen utóbbi neme tekintet nélkül és cézelellesen használtatik, irtatik, s talaja más cézlok-ra használtatik.

Joggal kárhoztatja Lónyay Gábor úr a falusi községek erdőgazdaságát, s a magyar Erdészegylet úgy az orsz. Gazdasági Egyesület mint a nm. m. k. Helytartóság irányában is hasonló értelemben nyilatkozott.

Az utóbbi, megelőzési rendszabályok életbeléptetésére hajlandónak mutatkozott, s felszólítá az Erdészegyletet hogy e tekintetben határozott indítványt terjesztszen elő. A választmány ezen kíváнатot sokkal fontosabbnak tartotta semhogy ily nagyfontossága véleményadás tárgyában a közgyűlés szavazatát mellőzhette volna; és ez az oka hogy ezen thema a napi rendre hozatott.

Id *Helm* a községi erdők gyámság alá helyezését általjában nem tartja kíváнатosnak, s azt csak a falusi községekre nézve tartja alkalmazandónak.

A falusi községi erdők kezelését, az azokból nyert anyagok részreahló felosztását és sokszor egészen czélelles értékesítését megemlítvén azon nézetét nyilvánítja: hogy elegendő volna ha az illető szolgabírák vennék át a kérdéses erdők kezelése feletti felügyeletet, s arról gondoskodnának hogy azok térosztás szerint rövid fordában sarjerdőként kezeltessenek; — vastagabb törzsekről úgy lehetne gondoskodni ha a vágás alkalmával, megfelelő minőségű gesztek hagyatnának meg (középerdő). Így csak arról kellene gondoskodni hogy a térosztás pontosan megtartassék, a fiatal sarjerdők a legeltetéstől megvédessenek s hogy egyáltaljában a czélszerű ujbolítás biztosítva legyen.

Azért ő szükségtelennek látja hogy minden község erdészrt tartson.

Barta jogtudor. Uraim bocsánatot kérek hogy nem szakember létemre erdészek gyülekezetében szót emelek.

A kérdés: hogy rendeztessék a községi erdők gazdasága feletti államfelügyelet, s meddig terjedjen e tekintetben a kormány közgeinek befolyása, olyan mely nem annyira az erdőgazdaság műtanába mint inkább a törvénykezés körébe vág. Minthogy azonban én ezen körben működöm, s az egylet azon elvek iránt melyeknek uralma alatt e kérdésnek meg kell oldatnia közömbös nem lehet, úgy hiszem jogosítva vagyok szóllani. — Ámbár itt csak ideiglenes intézkedésről van szó, az Egyesületnek még is érdekében van hogy a kiindulási pont helyes legyen, a miért is ezen kérdést taglalni s az ennél sinormértékül szolgáló jogelveket kiemelni kívánom.

Bizonyos hogy a népek erkölcsi politikai és nemzetgazdasági állapota nyújtja a törvények azon elemeit, melyek a polgári jogviszonyokat szabályozzák. A törvények csak addig jók még ezen állapotoknak megfelelnek, s mihelyest ezen tényezők fontos változásokat szenvednek, a fennálló törvények már kielégítőek nem lehetnek, a miből a jogélet pályáján a folytonos előhaladás szüksége következik.

Ezen igazságot erdészeti viszonyainkra alkalmazva, mindenki tudja hogy nemzetgazdasági és politikai viszonyaink mennyire változtak s hogy ennek folytán régi törvényeink a létező erdészeti viszonyokhoz többé nem illenek.

Téves törekvés volna a fennforgó feladatban adott kérdést régi törvényeink szerint megoldani akarni, sőt még többet is kell mondanom: a jogéletnek néha oly irányai is vannak melyeket a magány viszonyokra vonatkozó törvények által szabályozni nem lehet, s melyek egészen önálló szabályozást követelnek. Így látjuk hogy a polgári törvények mellett a bányászat, a kereskedés, a váltó- és vízjog mind önálló törvények által szabályoztatik, s én azt hiszem hogy csak az általánosan érzett szükségnek adok kifejezést ha azt mondom, hogy az erdőgazdaság oly érdekeket képvisel, hogy azok sajátos viszonyai csak külön szerves törvény által szabályozhatók.

Meg kellett ezt említnem, hogy kiemelhessem, miként az adott kérdés a törvényhozás feladata, melytől mi egy erdőtörvényt várunk; elvek felett különleges határozatokat hozni, a rendszerben szükséges egység megóvása mellett alig lehet.

Az erdőtörvény szerkesztése terén épen a tárgyalás alatt lévő kérdés, t. i. az állami befolyás jogosultsága az erdőszetre, a legfontosabb, mert ezen kérdés a tulajdonjog megszorítására vonatkozik.

Minden hosszabb taglalgatást, mely önök türelmét próbára tenné, mellőzve; csak a tudomány által eddig elősmert szabályt említem meg mely szerint: az államnak az erdőgazdaságra csak ott van jogos befolyása a hol az erdő föltétlen erdőtalajon áll, s továbbá ott hol a fafogyasztás a terméshez olyan arányban áll hogy ennek következtében a bekövetkezendő faszükségtől joggal félni lehet.

Ezen szabály a községi erdőkre is kiterjed, mert ezek is valódi tulajdont képeznek; minden további korlátozás magánjogi szempontból tekintve nem igazolható.

A községi erdőknél azonban még egy fontos körülmény jön tekintetbe. A község élete nem csak egy nemzedékre terjed, a község mint jogi személy folyvásttartó étellel bír s fogalmában nem csak a jelen hanem a jövő nemzedék is ben van foglalva. A községi erdő tehát a jelen nemzedéknek nem kizárólagos tulajdona, hanem a jövő nemzedéké is; kötelessége tehát az államnak a jövő nemzedék jogait védeni.

De miként? e pontban a nézetek ismét különbözők. Vannak olyanok kik a községi erdőket egészen az állam gyámsága alá vetni akarják, s mások kik az állami befolyást csak a főfelügyeletre kívánják szorítani.

A gyámság alá helyezés, jogi szempontból tekintve nem csak hogy nem igazolható, de következeiseiben még káros is. E tekintetben érdemdús elnökünk tanuságára hivatkozom ki lapjában e kérdést szakavatottsággal tárgyalván példával bizonyította azon hátrányokat, melyek a kormányt arra birták, hogy Tirolban ezen rövid ideig fennállott rendszert megszüntesse. A gyámtatás felett úgy a gyakorlat mint a tudomány már pálczát tört.

Igy tehát csak a második rendszer t. i. az állam főfelügyelete marad fen, melynél a legnagyobb nehézség abban fekszik, hogy miként hozassék az állami befolyás a birtokosok jogosult érdekeivel öszhangzásba.

Ha most én e tárgyban véleményemet kimondom, kérem szem előtt tartani, hogy az erdőgazdaság érdekében egy minden viszonyokat kimerítő szerves erdőtörvényt óhajtok, a miért is indítványomat aként teszem hogy az a hozandó erdőtörvénybe felvétessék.

Indítványom a következő: Alapitassanak az erdészeti érdekek védelmére, a fennálló kereskedelmi és iparkamarák, vagy a tervezett vízügyi kamarák mintájára megfelelő közegek, melyek erdőkamaráknak vagy erdőszékeknek neveztetethetnének.

Ezen kamarák feladata volna minden az erdőkezelésbe és az erdészeti műtanba vágó kérdések felett határozni.

Legyenek e kamarák olyanok hogy azokban minden érdek képviselve legyen.

A tagok sorában helyök lenne az állam képviselőinek, a többi tagok a birtokosok képviselőiből és szakemberekből állának.

Ezen indítványomat részletezni nem lehet szándékom, én csak azon alapeszmét akartam kijelölni mely által az e téren találkozó

három érdek — az államé, a birtokosé és a szakembereké — egyensúlyba lenne hozható, én csak eszmecserét akartam előidézni s e tekintetben indítványomat figyelmökbe ajánlom.

Scherffel azt mondja hogy a községi erdőket fel kellene a lakosok közt osztani, mindazonáltal a felügyelet végett megyei erdészek felállítását szükségesnek tartja.

Geschwind Tirolban tett tapasztalatai után azt tartja: hogy sok esetben megyei erdészek felállítása sem lesz elegendő; a községi erdők becslését és rendezését szükségesnek tartja, hogy azok a pusztítás ellen védve legyenek, s a fa czélszerű felhasználása biztosítsassék.

Enders arra emlékeztet hogy még a mostani számos erdővédszemélyzet sem képes az erdőkárosítást hátráltatni s azért minden községben erdőőröket kíván alkalmazni.

Id *Helm* okvetlenül szükségesnek tartja hogy, ha községi erdészek állíttatnának fel, ezek az állam oltalma alá helyeztessenek.

Geschwind ezen indítványt pártolja.

Landa azt hiszi hogy a megyei erdőhivatalnokok hivatalos becsléseknél is alkalmaztatnának.

Helm kívánja miként ezeknek lehetőleg független állapot biztosítsassék.

Baudisch csak arra szorítkozik hogy a községi erdők fentartása és tartamos használata biztosítva legyen.

Wessely alelnök szót emel s a több oldalról nyilvánított nézetek és indítványokat összefoglalván, e tárgyban következőleg nyilatkozik:

Ha a községi erdők feletti államfelügyelet vitatkozás tárgyává tétetik, főleg két kérdés tűnik fel; ugyan is először, valjon szükséges-e egyáltalában ezen felügyelet? másodszor ezen kérdés igenleges eldöntése esetében meddig terjedjen az?

Gazdasági ügyekben sikerdús működéshez a szabadság fő feltétel; a kormányok csak arra szorítkozzanak, hogy a gazdálkodást védjék és hogy a külső akadályokat elhárítsák.

A gazdálkodókat az önműködés és személyi érdek által élesített ügyismeret legjobban oktatja arra mi czélszerű; és épen a személyi érdek ez ismeretek okszerű felhasználásának legsikeresebb emeltyűje. A gazdasáznak az állam gyámtatása inkább fog ártani mint használni. Azonban nincsen szabály kivétel nélkül.

Hogy ha csak egyes személyek érdekeiről volna szó, akkor mi föltétlenül a szabad gazdaszat mellett szavaznánk. Az előterjesztett

kérdés azonban a községi erdőket mint jogi személyek tulajdonát tárgyalja, s ezen körülmény képezi a szabályt t. i. a szabadgazdálkodás kivételét.

A község mint jogi személy csak fogalmat képez mely időnkénti meghatalmazott egyes halandó személyek által képviseltetik, kik oly magány érdekekkel is birhatnak, hogy nem tehetők fel, miként önérdékek az örökké élő községe iránti kötelezettségeket el ne fojthatná.

Az örökké élő jogi személy s az időnkénti megbizottak érdekei közt létező nagy különbség nem engedi miszerint a községi erdőgazdaság a községi előljárásnak egészen átengedtessek, mivel a hibás kezelésből eredő károk csak tetemes áldozatokkal és évtizedek múlva, vagy néha épen nem hozhatók helyre.

Ha már ezen viszony a községek rendelkezési jogának megszorítását igényli, úgy a szabad kezelés fennebb érintett nemzetgazdasági axiómája ismét azt követeli, hogy az illető gyámkodás semmi esetre se terjedjen tovább; mint bebizonyíthatólag szükséges arra, hogy a jogi községi személynek örökös érdekei az időnkénti rendelkezők érdekei ellen biztosítsanak.

A község halhatatlansága, melynek minden nemzedéke egyenlő joggal bír, azt kívánja, hogy tartamos gazdaszat üzessék, azaz hogy az évi vágások az erdő tartamos termőképességét túl ne haladják, s hogy a letarolt térek kielégítőleg újra erdősítenek.

Az időnkénti meghatalmazottakat személyes érdekek könnyen arra vihetné, hogy a most élő nemzedéket a kellő újraerdősítés megelőzésével és a vágások erőszakolásával oly kedvezményekben részesítsék, melyek az erdő tartamos termőképességét túlhaladják.

Ezen két pontban öszpontosul az időnkénti községi kezelők és a halhatatlan község érdekeinek összeütközése. E két pontot tehát az államnak szemmel tartani s arról kell gondoskodnia, hogy ellene vétkezés ne történjék.

Erre nézve nélkülözhetlen eszköz a jól meggondolt gazdaszati terv, mely a vágásokat a tartamos faizásra való tekintettel rendezi, és a kielégítő újraerdősítést kimutatja.

Készakarva nem szóllok itt *egyenlő tartamosságról*, mert a minden egyes évre terjedő fahasználatot a község érdekei feltétlenül nem kívánják, sőt sokféle körülmények az időnkénti terjedelmesb használatot mutathatják czélszerűnek. Önként értetik, hogy ily ese-

tekben a községeknek túlélvezetők későbbi takarékoság által pótlendő és a mennyiben ezen túlhasználat mérsékelt, megengedhető a nélkül, hogy a hatóság ezen engedélyadásban nehézkesnek mutatkozzék.

Azért nem szóllok egyes évekre terjedő egyenlő faizásról, hanem olyanról, mely a szabadás termőképességnek megfelelőleg egyenlő mérvben 5 vagy 10 évi időszakra kiterjed és a községeknek ezen belül az egyes évekre nézve elég szabad tért enged.

Véleményünk oda megy, hogy az említett gazdasági tervek csak a legszükségesebbre terjedjenek; kerülendők tehát azon mester-séges fáradságos és költséges munkálatok, melyek magány uradalmaknál — a pontosság legmagasabb fokának elérhetése végett — néha alkalmaztatnak, hanem egészen egyszerű könnyen érthető tervezetek használandók, melyek az újraerdősítési módon kívül csak azt mutatják fel, mely erdőrészek kerülnek a legközelebbi időszakban vágás alá s hogy mely sorrendben következzenek a vágások. — Ilyen tervek elkészítéséhez — különösen kisebbszerű erdőségeknél — tudós erdőbecslőkre nincs szükség, e terveket minden ügyes erdőgazda, néha ügyes értelmes nem szakember is elkészítheti.

Ezen határozottan megkívántató egyszerűség lehetővé teszi, hogy a netaláni megyei erdőfelügyelők a szükséges terveket azon községek számára kivételesen elkészíthessék, melyek ezeknek kiállítására képtelenek volnának.

Annak biztosítékául, hogy a gazdasági tervek a tartamosság értelmében állíttattak fel, azoknak magától értetőleg a megye jóváhagyásától kell függniök. Azt azonban határozottan ki kell emelnünk, hogy ezen jóváhagyást minden esetre meg kell adni, mihelyest e tervek az említett követeléseknek megfelelnek. Minden ez üzemtervek által kitűzött gazdaság jóságának mélyebb bírálgatásába való bebo-csátkozás csak méltatlanul korlátolná a községek szabadságát a nélkül, hogy annak valami haszna volna.

A legjobb gazdasági tervek is csak akkor érnek valamit, ha ki is vitetnek. Hogy ez megtörténjék, a községek ez irányban való működése örökös alá veendő. Hatósággal bíró városok erdőségeire nézve az ellenőrködés könnyű, miután ezen erdők kezelése mint közvagyone, szakértő erdészekre van bízva. E nagyobb községeknek helyesebb szervezete, a gazdaságért kiválóan felelős szakértő erdészeti hivatalnok — mindennek felett pedig azon körülmény, hogy ilyen

erdőkhez az egyes polgárnak szava nincs, a jobb gazdaszatnak mennyi tényezői. — A tapasztalás is tanúsítja, hogy az ily helyhatóságoknál a gazdaszat csaknem oly jól üzetik mint az állam vagy nagyobb földbirtokosoknál.

Másképp van ez a többi (többnyire falusi) községeknél, hol az erdő mint községi közös vagyon akként kezeltetik, hogy abban minden egyes községi tagnak közvetlen használatra és faizásra igénye van.

Eltekintve hogy az ily községek tökéletlenül vannak szervezve, és erdejök kisebb terjedelme miatt rendes erdészeti tisztviselőt nem tarthatnak — főleg az egyes községi tagok közvetlen használati joga gyakorta pusztításokra vezet, minthogy ez az egyesnek alkalmat ad, magának többet tenni tulajdonává, mint a mennyi őt illetné és a mennyi az erdő fentartásával és annak kellő kiméletével összeférne.

A gazdaszati tervek megvizsgálása valamint azok végrehajtása feletti felügyelet, alapos erdészeti szakműveltséget igényel, mint-hogy a vizsgálónak mindég értelmesebbnek kell lenni mint annak, kinek munkája vizsgálatik. Ennélfogva a megyéknek a kitűzött cél elérésére — mint azt az erdészegylet a nm. m. k. Helytartóságához 1863. évi Majus 18-án 173 sz. alatt intézett emlékiratában bővebben kifejtette — feltétlenül ügyes szakértő erdészeti felügyelőkre van szüksége. Ezen tisztviselők a megye által minden más erdészeti szakismeretet igénylő munkákra is — melyek az imént említett emlékiratban felsorolva vannak — alkalmazhatók volnának.

Miután a szakértő tisztviselők tartása pénzbe kerül; miután a részletes felügyelet, azaz a gyámkodás intensitása, a kihágások számától függ; miután a községi erdők területe az urbéri szabályozások folyama alatt még bizonytalan; s miután végre ezen tisztviselőkre egyéb erdészeti műszaki teendők is bízandók volnának — az erdészegylet egyelőre biztossággal nem képes megmondani, hogy hol és hány erdészeti felügyelő volna alkalmazandó, s csak idő és körülmények szerint s a hely színén teendő tapasztalatok nyomán lehetne ez ügyben határozott véleményt adni.

Annyi azonban már kijelenthető, hogy minden egyes felügyelőnek területe a megye határával össze vágjon és hogy egy ily felügyelő esetleg több megyének is szolgálhatna, és hogy ha egy felügyelő egy megyére nézve elégtelen volna, oldala mellé egy vagy két segéd lenne adandó.

A mi a felügyelőknek adandó hivatali utasítást illeti, annak alapvonalait éppen jelen beszédemben jelölém ki. Bővebb utasítási pontozatok nem látszanak szükségeseeknek, ilyenek inkább esetről esetre volnának kiadandók. Műtani szabályokat pedig adni legkevésbé sem volna helyén, mert a mi az erdőüzemnél czélszerű az egészen helyi természetü, s ennél fogva az erdő műtani kezelésére nézve nem lehetne egyebet mondani, mint a mi minden erdészeti tankönyvben fellelhető. Egy megyei erdőfelügyelő sikerdús működésének biztosítéka soha sem keresendő a számára szerkesztett műtani hivatali utasításban, hanem inkább a felügyelő személyében s főképen szakösmeretében.

Azt azonban hozzá kell tennem, hogy a megyei erdészeti felügyelők a megye összes erdőségeiről, a síkságon a faültetvényekről is, statistikát állítsanak össze és tartsanak fen, mely a községi erdőkre nézve a szükséges részletekre is terjedne.

Azon felül az erdészeti felügyelőnek, az erdők állapotáról és az előfordult változásokról és eseményekről jelentést kellene tennie.

Tekintetbe vévén, hogy Magyarországon az erdő még nagyon gyakran gabona talajon áll, s mert káros fölöslegben mutatkozik sokkal kevesebbet is jövedelmez mint minden más gazdasági ág — ezen erdők irtását föltétlenül kárhoznatni nem lehet, sőt az sokszor éppen a földmivelés előmozdításának tekintendő. És éppen oly erdőtérek melyek a szabad faizás megváltása fejében községi erdőkül hasítatnak ki, a falvakhoz való közelségök miatt kiválóan alkalmasok arra, hogy szántóföldekké változtassanak.

Minthogy azonban sok eset jön elő hol az erdő nem annyira azon közvetlen haszon miatt melyet birtokosának hoz, hanem inkább közvetett jelentősége miatt a földmivelésre bir értékkel, — például mint védő a viharok, hógörgetegek, földcsúlyedések, vízmosások és a futóhomok ellen; vagy a fatlan alföld sivatagi klímájának enyhítésére és javítására nézve; ily helyeken pedig az egyszer elpusztított vagy kiirtott erdőt ismét helyreállítani nem lehet; — azért nem elegendő ilyen téves felfogásból eredt erdőátváltoztatás esetén utólag büntetőleg fellépni, hanem az államnak gondoskodnia kell hogy ilyen esetek előzőleg meggátoltassanak. Ez pedig csak úgy lesz elérhető ha az irtás a ható ág engedélyétől tétetik függővé.

Ezen engedély pedig mind g megadandó, ha a talaj szántóföldnek vagy rétnak alkalmas, és az ellen túl nyomo gazdasági tekintetek

nem szöllanak. Ezen tekinteteket éppen most sorolám fel s csak magyarázólag érintem meg, hogy a fa árának az irtás következtében történhető felszökkenése ide nem számítandó.

Az egyes személy és a község mint erkölcsi testület közti különbség miatt, a községi erdőgazdászati gyámkodás alá vételét mint szükséges rosszat kell tekinteni. Azért a községi erdőknek a magánosok közti felosztása, nemzetgazdászati szempontból nem mindég ellenzendő; mindazonáltal sok körülmények adhatják magukat elő melyek miatt a felosztás hátrányos volna, sőt gazdasági tekintetek is foroghatnak fen a felosztás ellen, ha az erdő csak nagyobb téren és összefüggésben tartható jól fen és használható célszerűen. Azért szükséges hogy a községi erdőknek felosztása a politikai hatóság engedelmétől tétessék függővé még ott is, hol a törvényhozás a felosztást nem ellenezné. —

Barta tudor úr a községi erdők feletti felügyelésre oly közegek alapítását indítványozza melyek a kereskedelmi és nemzetgazdászati ministerium által kidolgozott vízjogi törvényben kijelölt vízjogi hatóságok mintájára lennének szervezve.

Én ezen igen tisztelt urral elvben tökéletesen egyetértek, s már látom az időt midőn a községi erdőket ilyen *erdőhatóságok* alá lehetend és kellend helyezni.

Hanem az idő még nincs itt, s a nép, művelődés és egyéb viszonyok mai állásánál üdvös hatást alig várhatunk máshonnan mint a megyéktől s egyáltalában a kormánytól.

Végül véleményemet 8 pontba foglalva s azokat a nagytekintélyű gyülekezet figyelmébe ajánlva kérem *Schwarz* bányaatanácsos urat sziveskednék a vita végén e pontokat szavazás alá bocsájtani.

A közgyűlés következő véleményen van:

1. A községi erdőgazdászatra a megyék kiváló figyelemmel legyenek.

2. A községek kötelezendők volnának hogy erdőségeik számára, megfelelő határidő alatt, alapos és jól átgondolt gazdasági tervet készítve azt a megyének jóváhagyás végett előterjeszszék. A megye jóváhagyását csak akkor adhatná meg, ha a tervben a tartamos használat és az újraerdősítés kellően tekintetbe vétetett.

3. Annak megitélése hogy valjon a készített tervek alkalmazásánál a tartamos használat és újraerdősítés kellően elérhető-e? — szakértő megyei erdőfelügyelőkre bízandó.

4. A mely községek gazdasági terveiket elkészíttetni képesek nem volnának, azok számára a megyei erdészeti felügyelők készítenék el az üzemtervet, még pedig oly egyszerűséggel hogy azokat nem szakember is megérthesse.

5. A községi erdőgazdaság felett a használat tartamosságára és a kellő újraerdősítésre nézve, erdészeti felügyelői által a megye őrökdik; s e tekintetben különösen azon községek volnának szemmel tartandók melyek szakértő erdészt nem tartanak.

6. Hogy kisebb községi erdők kivételesen szünetelő üzemből is kezelhetők-e, a felett erdészeti felügyelője meghallgatása után a megye határoz.

7. A községi erdőnek mezővé változtatása a megye engedélyéhez legyen kötve mely ezt erdészeti felügyelője meghallgatása után mindig megtagadja ha a talaj szántóföldnek vagy réznek kevésbé alkalmas, vagy ha más földművelési viszonyok az átváltoztatást ellenzik.

8. A községi erdők csak a megye engedélyével oszthatók fel; az engedély megtagadandó ha nyomos földművelési tekintetek a felosztás ellen vannak.

Ezen előadás bevégeztével az elnök tudatja hogy *Liszt A.* úr e tárgyban írásban beküldött értekezésében hasonló nézetet van.

Liszt úr írásbeli nyilatkozatában így szól:

E tárgy némi méltánylása végett szabadjon a következőkre figyelemztetni.

A földművelő csak földmives és nem erdész, ez soha sem is volt. Ha ezen igazság és ennek következeire 1848-ban gondoltak volna, bizonyosan azt határozták volna, hogy a földmivest erdő helyett inkább megfelelő mennyiségű mezővel kell kielégíteni. Már azon körülmény is e mellett szól, hogy a földmives még soha sem volt az erdőnek önálló birtokában, s mindig ha bármilyen fára volt szüksége, az uraság erdejére volt utalva. Innen van hogy a földmives az erdőművelésről és az erdőnek becséről semmi fogalommal sem bír s hogy e mellett minden tekintet nélkül a jövő nemzedékre, az erdőt oly kegyetlenül pusztítja.

Ehez járul hogy a községeknek nem adtak rendezett és beosztott erdőket: sokszor félíg vagy még kevésbé zárolt szálerdő, gyak-

ran még nem vágható rúdgesztes, egy szóval oly erdő jutott a község számára a mint a körülmények engedték.

A községi erdők ez idő óta tetemes változásokon mentek által; némelyek felmérve a lakosok közt osztattak fel; mások felig elpusztítva legelőül használtatnak; míg sok esetben az erdő egészen kiirtva szántófölddé alakíttatott. Egy szóval mellőzve a jövőben várható jobb hasznót, a jövő nemzedék jogait és az erdőgazdaság észszerű szabályait, úgy gazdálkodtak a mint a község élő tagjainak jelenlegi képzelt érdeke sugalta. A községi erdők pusztítási folyamat a törvények nem korlátozták s így jött létre a jelen minden rendszernélküli romlott községi erdőgazdaság melynek kárát és sajnos következeit a jövőben még milliók fogják érezni.

A községi erdőgazdaság biztosításának tekintetéből, a haza s a társadalom iránti kötelesség érzettől indítva, az erdőszegylet e themát tűzte ki: „miként rendeltessék el a községi erdőgazdaság felletti szükséges állam felügyelet, s meddig terjedjen az illető közegek befolyása?”

Hallottuk hogy e tárgyban valamit tenni, sürgős szükség, nehogy a községi erdőgazdaság egész torzképe tünjek előnkbe. De mit? és hogy kell tenni, ha e mellett az illető községeket hálára is akarjuk kötelezni?

Mindenek előtt félrendszabályok alkalmazása ellen kell szólnom, mert ez csak gátolná hogy az egész tárgy jobb kezekbe jusson, azért kívánnám hogy a mi általunk történik történjék az tökéletesen.

Ha a községek jövő nemzedékeinek érdekeit az erdőre nézve átgondolom, következő kérdések tűnnek fel:

1. Előnyös-e és a közjó érdekében fekszik-e az erdőt mostani terjedelmében ápolni és fenntartani? vagy nem előnyösebb-e azon esetre ha azon környéken elegendő és terjedelmes urasági erdők léteznek a községi erdőket a községek szabad rendelkezésére bízni? Ez utóbbi esetben nézetem szerint, a kormány felügyeletének és irítási tilalmának csak azon erdő téreket kellene alárendelni melyek fekvésük és klímájuk miatt csak egyedül erdőgazdaságra alkalmasak, a többieket a közjó kára nélkül lehetne szántóföldül vagy legelőül használni.

2. Oly vidékeken hol már régi idő óta nincs erdő, de szükséges volna, — alapíttassanak-e itt valóban erdők? — Ezen kérdésre

már elég sokszor feleltek igennel, s én nem hiszem hogy valaki más nézetten lenne; csakhogy itt nem felügyeletről hanem erdőalapításról van szó. Oly vidékeken a föld már mind telkesítve s az adó minden nemével terhelve van; méltányosan nem kívánható tehát hogy a községek szántóföldjeiket legalább 50 éven át megadóztatva az erdőgazdaságnak szenteljék. Ha tehát itt az erdőalapítás által a közjó előmozdítatnék, szükséges hogy e részt úgy a kormány legalább 50 éves adómentességgel, miut a községek a illető tér átengedése és befásítása által közreműködjenek.

3. Végre oly vidékeken kol a községi erdők a pusztítás szomorú képét viselik, egy megyei erdészeti tisztviselővel a bajon segítve nem lesz; ily esetben kizárólag szakavatott erdészek által az államnak kellen, az erdők kezelését átvenni, ha azt akarjuk hogy a baj tövéből kiirtassék.

Nagyobb erdőterülettel bíró községek számára külön erdészt lehetne állítani; a kissébb községi erdők kezelését magány birtokosok erdészeire is lehetne bízni. Ezen tisztok egy kerületi főerdész alá volnának helyezendők, ki az illető szolgabírói hivatal tagja lenne. Ez annál inkább el lenne érhető, mert a közigazgatás élén a haza becsületére magyarország egyik méltó főura áll ki a törvényszékek új szervezését is kilátásba helyezte. Mily hasznos volna ha a szolgabírói hivataloknál az erdőperek és erdőkártételek egy szakértő segítségével egyenlítettetnének ki, azt a következés igazolná.

Wagner Károly jelenti hogy a Veszprém megyében fekvő szt. Gáli község erdeinek kezelése tárgyában, az elnökséghez intézett iratában *Talián* úr szinte oly elveket nyilvánított mint *Wessely* alelnök fennebbi értekezésében.

Bayer erdőmester azt hiszi hogy a közgyűlés *Wessely* úr indítványát egyhangulag el fogja fogadni.

Erre a közgyűlés mind a 8 pont elfogadását határozza.

Miután az ülés a kitűzött időt túlhaladta, mára bezáratott; a résztvevők pedig a program értelmében az erdészeti akadémia helyiségének, gyűjteményeinek és fűvészkertjének megtekintésére azon megjegyzéssel hivattak fel hogy 2 órakor a Szklenói fürdőbe való elindulásra készen lennének.

Az uton Tepla helység mellett a társaság egyrésze a székről leszállva betért a balra fekvő, jegenyefenyő bükk és tölgygyel vegyes erdőbe, míg másrésze az ország uton egyenesen Szklenóba hajtatott.

Miután néhány vágható és közel vágható szép erdőrészen, melyben a szúfalás nyomai már észlelhetők valának, átmentünk volna, eljutottunk azon kőhöz, melyet néhai Wilkens erdészeti tanár emlékére, tanítványai állítottak, s innen szekereinken egy pár percz mulva Szklenóra beértünk.

Itt már élénk társaságra leltünk, s a cigányok víg zenéje után azt lehele vala képzelni, hogy a fürdőidény közepén vagyunk, ha az orvoslást kereső nők hiánya nem emlékeztet vala arra, hogy a Szklenói szép napok ez időre már elmúltak.

Az étterem is megtölt, hol — hála a cs. k. bánya és erdőigazgatóságnak — Trattner vendéglős testünk erősítéséről fényesen gondoskodott.

Egy pár bizalmas beszéd közt töltött óra után, vidor hangulatban vissza indultunk Selmeczre, hová 8 órakor estve megérkeztünk.

(Folytatása következik.)

Hirek a selmeczi erdészeti akadémia megszüntetéséről.

Több hazai napi lap, különösen pedig a „Pesti napló“ f. é. April 19-ki számában azon szomorító hirt közli, hogy a mariabrunni erdészeti tanintézet ujja szervezésével egyidejűleg a selmeczi erdészeti akademiát megakarják szüntetni.

Magunk is már régebben több oldalról, s hitelt érdemlő kúfokból vettük e hirt, de féltünk azt t. olvasóinkkal közleni, nehogy ok nélkül nekik aggodalmat okozzunk; minthogy azonban e hír már ország szerte elterjedt, mi sem tartózkodunk tovább arról említést tenni.

Nem tudjuk hogy mily okokból szüntetnék meg a selmeczi erdészeti akademiát, de azt legbensőbb meggyőződésünkben mondhat-

juk, hogy az hazánkra nézve felette káros s még a birodalom többi tartományaira nézve is némikép érezhető lenne.

A „P. N.” említett számában e fontos hírek egy önálló cikket szentel, melyben a viszonyok helyes ismeretéből merített meggyőző érvekkel azon káros következményekre utal, melyek e hír valószínűséből honunkra háromlanának.

Ugyan is azon fiatal erdészek, kik eddig évenként mintegy 30 végeztek a selmeczi akademiát, nagyobbrészt kényszerítve lennének más pályára szálni magukat mert a mariabrunni élet bizonyosan még egyszer annyiba kerül mint a selmeczi, ily tetemes kiadást pedig a kevésbbé vagyonos ifjak, kik épen e miatt választják e szerény pályát, három éven át meg nem bírnanak. Ennek természetes következtetése az lenne, hogy honfiaink közül mindég kevesebben választván e pályát, a szakértő magyar erdészeti értelmiség, s evvel honi erdészeti érdekeink előhaladása is csökkenne.

Kimutatja a P. N. azt is, hogy az országban tervezett gazdasági és erdészeti tanintézetek, ha létre jönnének is, sem volnának képesek a selmeczi erdészeti akademiát pótolni.

Végre az országos m. gazdasági egyesület, Selmecz sz. k. város közönségét s a m. erdészegyletet szólítja fel a P. N., hogy illető helyen oda hatnának, hogy e hír ne valósuljon.

Szívünkől óhajtjuk, hogy a P. N. meleg felszólalásának a legjobb eredménye legyen.